

а менше 6- до третьої (МПП Ассоль, Балада миронівська). У сорту МПП Дніпрянка не спостерігалось реакції на скорочення світлового дня.

Щодо тривалості періоду яровизації, то за цією ознакою більшість сортів мають яровизаційну потребу 50 діб, а такі сорти-інновації, як Естафета миронівська, Балада миронівська та Миронівська слава – 40 діб.

Таким чином більшість досліджених сортів мали слабку або середню чутливість до фотоперіоду, яровизаційна потреба їх була на рівні 40-50 діб.

УДК 631.5"312": 631.526.3: 635.65

РОЛЬ СОРТУ В СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ

Пилипенко В. С.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Важливим питанням сучасної аграрної науки є розробка та вдосконалення технологічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур, які можуть забезпечити одержання не лише високого врожаю, але й відповідних показників його якості. Зокрема, ця проблема стосується і зернобобових культур, розширення площі посівів яких дозволить підвищити родючість ґрунтів і загальну культуру землеробства, зміцнити економіку і підвищити рівень життя людей. Практика багатьох країн світу свідчить, що подолати існуючий дефіцит високоякісного білка для харчових і кормових потреб можливо лише за рахунок збільшення їх виробництва. Серед зернових бобових культур, які вирощують в СНД, горох займає найбільші посівні площі – до 5 млн. га, що становить близько 30 % світової площі. Таке велике поширення гороху пояснюється його високою середньою врожайністю та цінними продовольчими й кормовими якостями.

Впровадження технологій вирощування сучасних сортів гороху, розроблених на принципах адаптивного рослинництва є суттєвим засобом збільшення виробництва продукції даної галузі. Дослідження останніх років свідчать, що врожайність насіння гороху посівного залежить від багатьох елементів технології, а саме від сорту, норм висіву та рівня мінерального живлення.

Одним з найважливіших завдань у вирішенні проблеми підвищення врожайності та якості насіння є впровадження у виробництво високопродуктивних сортів гороху з вусатим типом листків. Завдяки селекціонеру Соловйовій В. К. світ отримав сорт гороху з вусатим типом листків, який був виведений шляхом схрещування географічно віддалених, але екологічно близьких типів гороху. Сорти гороху з вусатим типом листків більш стійкі до вилягання і придатні для збирання прямим комбайнуванням, вони значно довше знаходяться у вертикальному положенні і на час дозрівання насіння менше вилягають, ніж рослини з листочковими листками. Російськими

вченими встановлено, що вусаті форми гороху за урожайністю з успіхом конкурують з кращими листочковими сортами, що обумовлюється ефективною фотосинтетичною діяльністю ценозу. Нині ці сорти займають більшу половину посівних площ як в Україні так і в світі, адже мають низку переваг: високу стійкість рослин до вилягання за рахунок сильного розвитку вусиків та зчеплення їх між собою; мають кращу аерацію рослин, що менше створює сприятливих умов для розвитку хвороб, шкідників, гниття листостеблової маси. Таким чином, питання розробки та удосконалення технологічних прийомів вирощування гороху, які дають можливість забезпечувати високий рівень врожайності зерна із відповідними показниками якості, є актуальною проблемою в сучасному рослинництві України і потребує його негайного вирішення.

За офіційними даними найбільші посівні площі України 2016 року гороху зосереджені на півдні, сході та дещо менше в північній частині України, разом з тим він став менш досліджуваною культурою особливо в Правобережному Лісостепу України. Це зумовлює необхідність проведення досліджень з метою встановлення особливостей формування продуктивності сортів гороху з вусатим морфотипом листків залежно від удобрення та інокуляції насіння.

Дослідження проводили в 2014–2016 рр. у стаціонарному польовому досліді на базі ВП «Агрономічна дослідна станція» (с. Пшеничне, Васильківського району, Київської області) та у лабораторії аналітичних досліджень кафедри рослинництва Національного університету біоресурсів і природокористування України. Ґрунт дослідної ділянки – чорнозем типовий малогумусний грубопилувато-суглинковий.). Норма висіву становила 1,2 млн. схожих насінин на гектар. У день сівби проводили бактеризацію насіння гороху суспензійним біопрепаратом ризогуміном, штам *Rhizobium leguminosarum 31*, титр бульбочкових бактерій – $2,0 \times 10^9$ клітин у 1 г препарату, норма внесення – 900 г / 8–10 л води/1 т насіння та біологічним препаратом для передпосівної обробки насіння сільськогосподарських культур Хетоміком. В дослідженнях використовували сорти гороху з вусатим типом листків Царевич та Девіз вітчизняної селекції (оригінація – Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України).

Сорт Девіз відноситься до різновидності – *contecstum*, підрізновидності – *mesomelan* – насіння округле, з гладенькою поверхнею, рожеве, з чорним насінневим рубчиком, зернового використання, середньостиглий. Маса 1000 насінин – 250 – 270 г. Вміст білка в насінні 20 – 23 %. Сорт Царевич відноситься до різновидності – *contecstum*, підрізновидності – *ecaducum*, насіння рожеве, округло-здавлене, з гладенькою поверхнею, зернового використання, середньоранній. Маса 1000 насінин 270 – 280 г, вміст білка в насінні 22 – 23 %, стійкий до вилягання та обсіпання насіння, придатний до збирання прямим комбайнуванням. Насіння сортів має високі смакові якості.

У середньому за роки досліджень урожайність сортів гороху варіювала від 1,56 до 3,56 у сорту Девіз та від 1,85 до 4,13 т/га у сорту Царевич за

вирощування без інокуляції насіння. Так, найбільш сприятливі умови для формування високих врожаїв на рівні 5,0 т/га сорту Царевич та 4,4 т/га сорту Девіз забезпечувала інокуляція насіння, удобрення та сортовий потенціал культури. Результати досліджень засвідчили суттєву перевагу підживлення азотно-фосфорними добривами $N_{10}P_{10}$ за стадіями росту і розвитку рослин гороху на фоні внесення повного мінерального добрива в нормі $N_{30}P_{60}K_{60}$. На даному варіанті досліду середня врожайність сорту Девіз становила 3,56 т/га без інокуляції та 4,40 т/га за інокуляції сумісно з біофунгіцидом. Вищу врожайність – 4,13–4,99 т/га залежно від інокуляції насіння, сорт Царевич формував за внесення мінеральних добрив в нормі $N_{30}P_{90}K_{90}$ до сівби, тоді як у варіантах досліду з підживленням врожайність знижувалася.

УДК 631.52:635.42

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СОРТУ МАНГОЛЬДУ (БУРЯКУ ЛИСТКОВОГО) КОБЗАР

О.В. Позняк

Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і багаторічності НААН

Мангольд (буряк листовий) (*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L. (Ulrich) - цінна овочева культура, яка на сьогодні мало поширена в Україні. Проте цей вид буряку заслуговує на більшу увагу з боку вітчизняних овочівників, адже його вирощування і використання значно збагатить асортимент вітамінної продукції.

Листки і черешки мангольду багаті білком, цукрами, мінеральними солями, вітамінами, зокрема каротином. Листки споживають свіжими і відвареними, а черешки лише відвареними; коренеплоди зазвичай здерев'янілі, грубі за структурою, тому у їжу не використовуються. Листки і черешки тушкують, смажать, як цвітну капусту. З них готують салати, супи, борщ, закуски, другі страви, додають до бутербродів. Про запас продукцію солять і маринують. Сорти з дуже гофрованими листками більш декоративні, але вважаються менш технологічними, оскільки їх важче відмити від можливого забруднення ґрунтом.

Споживання мангольду корисне при діабеті і нирково-кам'яній хворобі. Систематичне вживання у їжу позитивно впливає на діяльність лімфатичної системи, сприяє росту дітей, кровотворенню, підвищує стійкість організму перед простудними захворюваннями, поліпшує засвоєння їжі. Листковий буряк рекомендується для профілактики променевої хвороби. Коренеплоди мангольду добре піддаються вигонці і на світлі, і без доступу останнього (отримуть «спаржеву» продукцію – відбілені черешки та недорозвинуті відбілені листки).

Сортимент даного виду буряку в Україні не достатній. Так, у Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні, донедавна був внесений лише один сорт мангольду – Зимній (оригінація – Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України), який зареєстрований ще в 1991